

Joanna Karnat¹

Wykorzystanie rachunków bankowych do prania pieniędzy pochodzących z cyberprzestępstw (analiza dogmatycznoprawna art. 299 Kodeksu karnego okiem praktyka)

Using Bank Accounts as a Method of Laundering Money Derived from Cybercrimes (Dogmatic Analysis of Article 299 of the Polish Criminal Code From the Practitioner's Point of View)

1. Zagadnienia wprowadzające

Proceder prania pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej na rachunkach bankowych założonych na osoby lub podmioty trzecie dotyczy wielu typów czynów zabronionych. Niemniej jednak w ostatnich latach metoda ta jest przede wszystkim wykorzystywana przez osoby chcące zalegalizować korzyści uzyskane z cyberprzestępstw, w tym z przestępstw, które mogą być popełniane bez wykorzystania Internetu lub ogólnie komputera, jednakże mogą również zostać dokonane w cyberprzestrzeni (tzw. *cyber-enabled crimes*) oraz z przestępstw, które ze swej istoty zaistnieć mogą wyłącznie w rzeczywistości wirtualnej, a ich popełnienie warunkowane jest wykorzystaniem szeroko rozumianego komputera (tzw. *cyber-dependent crimes*). Do pierwszej grupy zaliczyć możemy chociażby tzw. oszustwa nigeryjskie, polegające na wyłudzeniu od pokrzywdzonego pieniędzy poprzez podszycie się np. pod inwestora, uchodźcę, pełnomocnika zmarłego spadkodawcy, których sprawcy

---

¹ Joanna Karnat – dr, prokurator Prokuratury Okręgowej w Gdańsku delegowany do Prokuratury Regionalnej w Gdańsku, Dział do Spraw Cyberprzestępczości / Ph.D., prosecutor in Regional Public Prosecutor's Office in Gdansk, Unit for Cybercrimes; ✉ joanna.karnat@prokuratura.gov.pl.

wykorzystują socjotechnikę wobec swojej ofiary, jak również tzw. oszustwa na romans, polegające na wyłudzeniu od pokrzywdzonego pieniędzy poprzez wzbudzenie w nim przekonania o istnieniu relacji uczuciowej np. z amerykańskim żołnierzem lub inżynierem przebywającym na kontrakcie w Afryce albo na Bliskim Wschodzie, czy też oszustwa związane ze sprzedażą towarów – w fikcyjnych sklepach internetowych, na portalach aukcyjnych typu OLX, Allegro, eBay. Z kolei do drugiej grupy zaliczyć można takie przestępstwa, które wiążą się z bezprawnym uzyskaniem dostępu do części lub całości systemu informatycznego innej osoby lub podmiotu, np. włamania na rachunki bankowe i kradzież znajdujących się na nich środków, w tym przy wykorzystaniu oprogramowania typu *malware* (wirusy, robaki, trojany), ataków smishingowych² czy phishingowych.

Cyberprzestępcy powszechnie wykorzystują rachunki bankowe założone na dane osobowe tzw. słupów, czyli osób bezdomnych, uzależnionych od alkoholu czy substancji psychoaktywnych, osób znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej, które w zamian za niewielką korzyść majątkową zakładają rachunki bankowe i dostęp do systemu bankowości elektronicznej przekazują innym osobom, do legalizacji środków pochodzących z czynów zabronionych popełnianych przy wykorzystaniu Internetu. Proceder ten dotyczy także rachunków bankowych zakładanych przez podmioty gospodarcze, w których struktury zarządcze wprowadzane są tzw. słupy, a które poza istnieniem na papierze nie prowadzą żadnej realnej działalności gospodarczej. Inną metodą stosowaną przez cyberprzestępców jest zamieszczanie w ogólnodostępnych portalach ogłoszeniowych ofert pracy, która polegać ma na udostępnianiu przez świadczącego pracę rachunku bankowego do przyjmowania na niego środków i ich przekazywaniu na kolejne rachunki, bądź też umożliwianiu ich wypłacania w bankomatach na terenie całego kraju przy wykorzystaniu kodów BLIK, będących jednym z rodzajów płatności mobilnych funkcjonujących obecnie na rynku. Wykorzystanie rachunków

---

² *Smishing* polega na wysyłaniu wiadomości SMS zawierających fałszywe informacje np. o niedopłacie do przesyłki, braku zapłaty za prąd lub gaz, zablokowaniu konta w jakimś serwisie, konieczności rejestracji na szczepienie czy rozliczenia PIT, a także linki do stron, na których rzekomo dokonać można szybkiej opłaty lub szybko rozwiązać dany problem. Tymczasem klikając w link znajdujący się w SMS-ie, nieświadoma ofiara przekazuje atakującemu wszystkie informacje, które wpisuje na danej stronie, np. login i hasło do bankowości elektronicznej, numer karty kredytowej czy dane osobowe.

bankowych do legalizacji środków pochodzących z czynów zabronionych *de facto* stymuluje popełnianie samych tzw. przestępstw bazowych. Bez dalszego bowiem obrotu korzyściami pochodzącymi z czynów zabronionych i bez nadawania im pozorów pochodzenia z legalnego źródła sprawcy nie mieliby możliwości skorzystania z owoców popełnianych przestępstw. Można skonstatować, że unicestwiałoby to sens popełniania przestępstw źródłowych. Łatwy dostęp do rachunków bankowych założonych dla osób lub podmiotów trzecich nakręca zatem spiralę cyberprzestępstw, w tym zwłaszcza wszelkiego rodzaju oszustw (np. fikcyjne sklepy internetowe, oszustwa na portalach aukcyjnych i ogłoszeniowych, oszustwa związane z przesyłaniem podmiotom gospodarczym faktur VAT zawierających podstawiony numer rachunku bankowego) oraz włamań na rachunki bankowe i kradzieży znajdujących się tam środków. Co więcej, zazwyczaj z rachunków bankowych założonych na tzw. słupy środki transferowane są dalej na giełdy walut cyfrowych, gdzie kupowane są za nie waluty wirtualne, co jeszcze bardziej utrudnia ustalenie ich pierwotnego źródła. Z tego też względu tak istotna jest kryminalizacja wszelkich zachowań, które mają na celu maskowanie źródła faktycznego pochodzenia środków pochodzących z czynów zabronionych.

2. Strona przedmiotowa, strona podmiotowa i podmiot czynu zabronionego z artykułu 299 § 1 Kodeksu karnego

W art. 299 § 1 k.k.³ stypizowane jest przestępstwo określane jako „pranie brudnych pieniędzy”. Głównym przedmiotem jego ochrony jest prawidłowe funkcjonowanie szeroko rozumianego obrotu gospodarczego⁴, co wynika m.in. z umieszczenia go w rozdziale zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym”. W piśmiennictwie słusznie wskazuje się jednak, że ubocznym przedmiotem ochrony jest także dobro wymiaru sprawiedliwości⁵ (pranie pieniędzy utrudnia ich zajęcie oraz wykrycie

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2018, poz. 1600, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks karny, k.k.

⁴ Podobnie: A. Michalska-Warias, w: *Kodeks...*, s. 924; W. Wróbel, S. Tarapata, w: *Kodeks...*, s. 724; J. Długosz, *Przestępstwa...*, s. 583–584.

⁵ Tak: M. Kulik, w: *Kodeks...*, s. 1038; W. Filipkowski, E. Pływaczewski, w: *Kodeks...*, s. 1597; J. Długosz, *Przestępstwa...*, s. 585.

przestępstwa będącego ich źródłem), interesy majątkowe osób pokrzywdzonych przestępstwem, z którego pochodzą brudne wartości⁶, jak również majątkowy interes profesjonalnych i nieprofesjonalnych uczestników obrotu gospodarczego i finansowego, przejawiający się w prawie do dokonywania uczciwych i rzetelnych transakcji handlowych⁷ oraz porządek publiczny, albowiem powodem kryminalizacji prania pieniędzy jest uniemożliwienie zorganizowanym grupom przestępczym korzystania z korzyści osiągniętych z działalności przestępczej⁸. Celem regulacji zawartej w art. 299 k.k. jest niewątpliwie przeciwdziałanie wykorzystaniu systemu finansowego do legalizacji korzyści majątkowych uzyskanych z wszelkiego rodzaju czynów zabronionych. Penalizacją objęte są nie tylko działania podejmowane przez zorganizowane struktury przestępcze, ale również zachowania indywidualnych podmiotów, które poprzez wprowadzenie do obrotu gospodarczego wartości majątkowych pochodzących z czynów zabronionych celem ich legalizacji, mogą być zagrożeniem dla zgodnego z prawem oraz rzetelnego obrotu gospodarczego i finansowego.

Dyspozycja art. 299 § 1 k.k. zawiera kilka przedmiotów czynności wykonawczej. W kontekście prania pieniędzy pochodzących z czynów zabronionych na rachunkach bankowych rozważyć należy, który z nich stanowią środki zgromadzone na rachunku bankowym. Środki pieniężne przechowywane na rachunku bankowym stanowić mogą potencjalnie środki płatnicze, wartości dewizowe (w przypadku środków pieniężnych w walucie obcej), prawa majątkowe albo inne mienie ruchome. Nie są to niewątpliwie instrumenty finansowe, których definicja zawarta jest w art. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi⁹, ani papiery wartościowe czy też nieruchomości. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe¹⁰ krajowym środkiem płatniczym jest m.in. waluta polska, czyli znaki pieniężne (banknoty i monety) będące w kraju prawnym środkiem płatniczym. Z kolei stosownie do art. 2 ust. 1 pkt. 8–10 ustawy – Prawo dewizowe

---

⁶ Tak: M. Gałązka, w: *Kodeks...*, s. 1595.

⁷ Tak: R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 878–879.

⁸ Tak: S. Zieliński, *Podstawy...*, s. 62, który postuluje wręcz przeniesienie art. 299 k.k. do rozdziału XXXII – Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu.

⁹ Dz.U. 2022, poz. 1500, tekst jedn.

¹⁰ Dz.U. 2022, poz. 309, tekst jedn., dalej: Prawo dewizowe.

wartościami dewizowymi są m.in. zagraniczne środki płatnicze, czyli waluty obce (znaki pieniężne – banknoty i monety – będące poza krajem prawnym środkiem płatniczym). Problem jednak w tym, że w przypadku środków zgromadzonych na rachunku bankowym nie mamy do czynienia ze znakami pieniężnymi w formie banknotów albo monet, lecz z zapisem na rachunku bankowym. Pieniądz bankowy nie ma postaci materialnej, ale jest to zapis na rachunku bankowym, stwierdzający, że na dany rachunek wpłacono została określona suma pieniędzy. Co więcej, z chwilą wpłacenia środków na rachunek bankowy osoba, dla której prowadzony jest rachunek, traci własność tych środków na rzecz banku, a nabywa roszczenie o zwrot takiej samej ich ilości (posiada wierzytelność z rachunku bankowego)¹¹. Powyższe zdaje się wskazywać, iż środki znajdujące się na rachunku bankowym uznane powinny zostać za prawa majątkowe. Mając jednak na względzie, iż w obrocie gospodarczym pieniądz bankowy w praktyce funkcjonuje jako środek płatniczy, to jest taki środek, który ma moc umarzania zobowiązań pieniężnych, należy opowiedzieć się za szeroką wykładnią pojęcia „środek płatniczy” na gruncie art. 299 § 1 k.k. i uznać, iż jego desygnatem są nie tylko monety i banknoty, o jakich mowa w ustawie – Prawo dewizowe, ale wszelkie środki, w tym także bezgotówkowe, które *de facto* w obrocie gospodarczym funkcjonują na takich samych zasadach jak banknoty i monety¹².

Ustawodawca wymaga dodatkowo, aby przedmiot czynności wykonawczej czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. pochodził z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Pojawia się zatem pytanie, czy wartościami majątkowymi będącymi przedmiotem prania mogą być bezpośrednio korzyści majątkowe pochodzące z przestępstwa bazowego, np. kwota pieniędzy pochodząca z oszustwa internetowego, czy też muszą być one już w jakiś sposób przekształcone i tym samym jedynie pośrednio pochodzić z czynu zabronionego, tzn. mieć charakter wtórny względem korzyści, które zostały uzyskane w sposób bezpośredni w wyniku popełnienia czynu zabronionego. Nie budzi wątpliwości, że wyrażenie, którym posłużył się legislator, jest niefortunne i niejednoznaczne.

---

¹¹ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 17 czerwca 2021 r., I ACa 458/21; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 grudnia 2000 r., VII AGa 421/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 9 grudnia 2015 r., I ACa 1358/15.

¹² Na temat pojęcia „inny środek płatniczy” na gruncie art. 310 k.k. zob. J. Skorupka, *Pojęcie...*, s. 51–57.

Kwestia ta analizowana była przez Sąd Najwyższy, który wyraził zapatrywanie, iż przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa określonego w art. 299 § 1 k.k. są wymienione w tym przepisie „środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości” pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z popełnienia czynu zabronionego¹³. Stanowisko to należy zaaprobować. Przyjęcie, iż przedmiotem czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. mogą być wyłącznie korzyści pośrednio pochodzące z czynu zabronionego, wypaczałoby sens kryminalizacji prania brudnych pieniędzy. Legalizacja wartości majątkowych pochodzących z czynów zabronionych, aby w sposób skuteczny chronić prawidłowość obrotu gospodarczego oraz dobro wymiaru sprawiedliwości, musi być bowiem penalizowana na wszystkich jej etapach.

Kolejnym znamieniem strony przedmiotowej, które wymaga omówienia, jest czynność wykonawcza. W dyspozycji art. 299 § 1 k.k. zawartych jest kilka nazwanych czynności, których realizacja przez sprawcę skutkować będzie wyczerpaniem przez niego znamion analizowanego czynu zabronionego. W kontekście prania pieniędzy na rachunkach bankowych szczególne znaczenie mają pojęcia „przyjmuje” i „posiada”, a także „dokonuje ich transferu lub konwersji”. Przyjmowanie jest to wejście we władztwo faktyczne¹⁴. Przyjęcie będzie skuteczne, gdy zgodzi się na nie osoba przyjmująca, przy czym zgoda może być wyrażona w sposób wyraźny lub dorozumiany¹⁵. Znamię to wyczerpie zatem wpływ środków na rachunek bankowy. Podmiot, na którego rachunku bankowym zaksięgowane zostały środki, przyjmuje je na tym rachunku, o ile z faktem tym co najmniej się godzi. Wyrazem braku zgody może być dokonanie zwrotnego przelewu, złożenie reklamacji w banku, skontaktowanie się z nadawcą przelewu przychodzącego, o ile dokonane są niezwłocznie po dowiedzeniu się o fakcie wpływu środków na rachunek. Posiadanie jest to zaś sprawowanie faktycznej władzy nad danymi wartościami majątkowymi. Posiadacz rachunku bankowego, na którym

---

¹³ Tak: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 r., I KZP 19/13; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2017 r., IV KK 272/17; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2014 r., IV KK 295/13; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2010 r., II KK 226/09.

¹⁴ J. Potulski, w: *Kodeks...*, 2020, s. 1848.

¹⁵ Podobnie: E. Jurgielewicz, *Charakterystyka...*, s. 100; W. Wróbel, S. Tarapata, w: *Kodeks...*, s. 729.

znajdują się środki stanowiące korzyści z czynu zabronionego, środki te posiada, albowiem co do zasady zgodnie z art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹⁶ przysługuje mu prawo swobodnego dysponowania środkami zgromadzonymi na tym rachunku. Przez transfer rozumieć należy przekazanie środków z jednego rachunku na inny¹⁷, w tym także na rachunek w instytucji bankowej w państwie trzecim. Z kolei z konwersją będziemy mieli do czynienia w każdym wypadku, gdy środki zgromadzone na rachunku bankowym zostają w jakiś sposób przekształcone. Znamię to zostanie wyczerpane np. w sytuacji przewalutowania środków¹⁸ bądź też zakupu za nie walut wirtualnych w rozumieniu art. 2 ust. 2 pkt. 26 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁹.

Niemniej jednak ustawodawca tak skonstruował dyspozycję art. 299 § 1 k.k., iż jego znamiona wyczerpane zostaną nie tylko poprzez realizację przez sprawcę jednej z nazwanych czynności wykonawczych, ale także poprzez dokonanie jakiegokolwiek innej czynności, która może udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępnego pochodzenia wartości majątkowych lub miejsca ich umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku. Zakres czynności wykonawczych, których dokonanie przez sprawcę skutkować będzie odpowiedzialnością karną za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k., jest zatem praktycznie nieograniczony.

Mając na względzie sposób skonstruowania przepisu art. 299 § 1 k.k., kwestią problematyczną jest to, czy zwrot „które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku” dotyczy wyłącznie owych „innych czynności”, czy też odnosi się do wszystkich czynności wykonawczych wskazanych w dyspozycji tego przepisu. W przedmiocie tym wypowiedział się Sąd Najwyższy, wskazując, że ujęty w art. 299 § 1 k.k. zwrot „które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku”, odnoszący się

---

¹⁶ Dz.U. 2022, poz. 2324, tekst jedn., dalej: Prawo bankowe.

¹⁷ Tak: M. Kulik, w: *Kodeks...*, s. 1040; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 maja 2020 r., II AKa 385/19.

¹⁸ Podobnie: R. Lizak, *Pranie...*, s. 275.

¹⁹ Dz.U. 2022, poz. 593, tekst jedn.

do przedmiotu przestępstwa, dookreśla tylko „inne czynności”, a zatem nie ma prawnego znaczenia dla czynności wykonawczych nazwanych – przyjęcie, przekazanie lub wywóz za granicę, pomoc do przenoszenia własności lub posiadania²⁰.

Z zapatrywaniem Sądu Najwyższego nie sposób się zgodzić, albowiem wypacza ono sens analizowanej regulacji. Wydaje się, iż z istoty rzeczy przestępstwo prania brudnych pieniędzy, bez względu na sposób jego dokonania, powodować musi jakieś zagrożenie dla dobra prawnego, które chronione jest przez art. 299 § 1 k.k. *Ratio legis* penalizacji działalności określanej jako pranie brudnych pieniędzy sprowadza się przecież właśnie do karania takich zachowań podejmowanych w stosunku do wartości majątkowych pochodzących z czynów zabronionych, które mają na celu utrudnienie ustalenia ich nielegalnego źródła²¹. W przeciwnym razie należałoby stanąć na stanowisku, iż praniem pieniędzy będzie np. zakup butelki wódki przez sprawcę kradzieży za pieniądze z niej pochodzące czy też posiadanie przez sprawcę oszustwa na portalu aukcyjnym banknotu 100 zł, który wypłacił w bankomacie i włożył do kieszeni. Nie taki jest globalny cel kryminalizacji prania brudnych pieniędzy. Wręcz przeciwnie, karalne powinny być wyłącznie te zachowania, w ramach których sprawca podejmuje jakieś szczególne zabiegi zmierzające do zamaskowania źródła faktycznego pochodzenia danych wartości majątkowych po to, aby swobodnie nimi obracać i zatrzeć ślady ich pochodzenia. Tymczasem interpretacja dokonana przez Sąd Najwyższy skutkuje tym, iż pole kryminalizacji art. 299 § 1 k.k. jest zdecydowanie zbyt szerokie.

Przyjmowanie środków pochodzących z czynu zabronionego na rachunek bankowy założony na podmiot lub osobę trzecią wyczerpuje jednak znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. nawet wówczas, gdy przyjmujemy, że dla ich realizacji konieczne jest, aby czynność ta mogła znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca ich umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie albo orzeczenie przepadku. Posłużenie się przy praniu pieniędzy rachunkiem bankowym założonym na tzw. słupa niewątpliwie w sposób istotny utrudnia organom ścigania zlokalizowanie tych środków oraz ich zajęcie właśnie poprzez fakt, iż rachunek bankowy założony jest na podstawioną osobę

²⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., I KZP 5/15.

²¹ Podobnie: O. Górniok, *Prawo...*, s. 98; R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 879–880; J. Giezek, w: *Kodeks...*, s. 1445; B. Kwiatkowski, J. Uchańska, *Konsekwencje...*, s. 106–108.

lub podmiot. Tak zwany słupek jest często osobą bez stałego miejsca pobytu lub cudzoziemcem, co bardzo utrudnia jego przesłuchanie czy zatrzymanie, a tym samym ustalenie okoliczności, w jakich doszło do założenia rachunku bankowego, a następnie przyjęcia na niego środków płatniczych. Sam zresztą fakt przetransferowania środków na rachunek prowadzony dla tzw. słupa ma za zadanie utrudnić ustalenie źródła ich pochodzenia oraz ich zajęcie, co jasno widoczne jest zwłaszcza w sytuacji, gdy środki te transferowane są błyskawicznie kolejno przez kilka rachunków bankowych i w istocie cel ten skutecznie realizuje. Nie sposób zgodzić się z tezą, że skoro na podstawie wyciągu z rachunku bankowego możliwe jest ustalenie kierunku przepływu środków, to nie jest spełniony wymóg, o jakim mowa w art. 299 § 1 *in fine* k.k. Wykorzystanie do prania pieniędzy rachunku bankowego skutkuje tym, że dla ustalenia okoliczności dotyczących sposobu legalizacji środków konieczne jest uzyskanie przez prokuratora postanowienia sądu okręgowego w przedmiocie zwolnienia z tajemnicy bankowej, ewentualnie wydanie takiego postanowienia przez prokuratora, o ile spełnione są przesłanki z art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) tiret pierwsze, drugie lub trzecie ustawy – Prawo bankowe, a następnie wystąpienie z nim do właściwego banku. Z kolei długi czas oczekiwania na uzyskanie informacji z banku skutkuje tym, iż w praktyce zajęcie środków, jakie prane były na danym rachunku bankowym, jest niemożliwe, albowiem niezwłocznie po ich wpływie są one transferowane na kolejne rachunki lub na giełdy walut wirtualnych. Nie można również stracić z pola widzenia faktu, że częstokroć rachunki bankowe założone na terytorium Rzeczypospolitej wykorzystywane są do prania pieniędzy z cyberprzestępstw popełnionych za granicą. W takim wypadku ustalenie źródła pochodzenia środków podlegających praniu wymaga od organów ścigania występowania z wnioskami o międzynarodową pomoc prawną lub z europejskimi nakazami dochodzeniowymi, co z kolei wiąże się z koniecznością zaangażowania funkcjonariuszy obcych organów ścigania i tłumaczy, a w konsekwencji z upływem czasu i utratą jakiegokolwiek realnej możliwości zajęcia środków, które wpłynęły na rachunek. Wreszcie częstokroć środki, które wpływają na rachunek bankowy założony na tzw. słupa transferowane są na niego za pośrednictwem firm pośredniczących w płatnościach, w tym także w zbiorczych paczkach grupujących środki pochodzące od wielu pokrzywdzonych, w rezultacie czego analiza rachunku bankowego

w ogóle nie pozwoli na ustalenie źródła ich pochodzenia, co możliwe będzie dopiero po uzyskaniu informacji od pośrednika płatności, co także wiąże się z koniecznością zwolnienia go z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej lub bankowej. Wszystkie wskazane powyżej okoliczności dają podstawę do przyjęcia, że przyjmowanie środków pochodzących z czynów zabronionych na rachunki bankowe założone na tzw. słupy bezsprzecznie znacząco utrudnia stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia, miejsca ich umieszczenia, ich wykrycie oraz zajęcie. Co jednak w tym kontekście szczególnie istotne, ustawodawca nie wymaga, aby czynności sprawcy rzeczywiście w danym wypadku udaremniły lub znacznie utrudniły stwierdzenie przestępnego ich pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie lub zajęcie, lecz wystarczające jest, iż potencjalnie mogły do tego doprowadzić²².

Nie budzi wątpliwości, iż sprawca przestępstwa bazowego, czyli przestępstwa, z którego pochodzą korzyści majątkowe, może być jednocześnie sprawcą przestępstwa z art. 299 § 1 k.k.²³ Należy jednak pamiętać, iż czynności sprawcze wyczerpujące znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. nie mogą być tożsame z czynnościami, którymi zrealizowane zostało przestępstwo bazowe²⁴. Innymi słowy, występpek z art. 299 § 1 k.k. dokonany może zostać dopiero po popełnieniu przestępstwa bazowego²⁵. Nie wyczerpie zatem znamion czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. sytuacja, w której sprawca uzyskuje nieuprawniony dostęp do rachunku bankowego osoby trzeciej i dokonuje przelewu znajdujących się tam środków na swój rachunek bankowy. Wprowadzie następnie posiada on na prowadzonym dla siebie rachunku bankowym

---

²² Odmienne i niesłusznie, przyjmując, że jest to przestępstwo materialne, gdzie skutkiem jest udaremnienie bądź też znaczne utrudnienie stwierdzenia przestępnego ich pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycia, zajęcia albo orzeczenia przepadku: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 marca 2014 r. II AKa 80/13; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 stycznia 2014 r., II AKa 45/13.

²³ Tak: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 r., I KZP 19/13; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 września 2019 r., II AKa 116/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 kwietnia 2018 r., II AKa 557/17; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 lipca 2016 r., II AKa 171/16; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 1 września 2015 r., II AKa 120/15 oraz podobnie: R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 879; W. Wróbel, S. Tarapata, w: *Kodeks...*, s. 726.

²⁴ Podobnie: M. Gałązka, w: *Kodeks...*, s. 1599 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 18 kwietnia 2018 r., II AKa 22/18.

²⁵ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 października 2016 r., II AKa 40/16.

środki pochodzące z korzyści z czynu zabronionego, jednakże nie podjął jeszcze żadnej innej czynności wykraczającej poza ramy kradzieży środków z cudzego rachunku bankowego. Transfer środków z rachunku bankowego pokrzywdzonego na rachunek bankowy będący w dyspozycji sprawcy stanowi element przestępstwa bazowego. Dopiero wówczas, gdy zrealizuje on jakąś operację obejmującą środki zgromadzone na rachunku, np. dokona ich przewalutowania, przeleje na kolejny rachunek bankowy, zakupi za nie waluty wirtualne, możliwe będzie przyjęcie, iż wyczerpał znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k.

Należy rozwiać pojawiające się w piśmiennictwie wątpliwości co do ryzyka podwójnego ukarania sprawcy – raz za przestępstwo bazowe i raz za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k.²⁶ Możliwość skazania sprawcy przestępstwa bazowego dodatkowo za czyn zabroniony z art. 299 § 1 k.k. pojawi się jedynie wówczas, gdy po popełnieniu przestępstwa bazowego podejmie on jakieś dodatkowe czynności mające na celu legalizację bezprawnie uzyskanych środków i zamaskowanie źródła ich pochodzenia. Innymi słowy, możliwość taka pojawi się dopiero wówczas, gdy popełni on dwa odrębne czyny. Wbrew pojawiającym się głosom nie jest w takim wypadku dopuszczalne zastosowanie konstrukcji czynów współukaranych²⁷. Wymagałoby to dodatkowo ustalenia przestępstwa głównego i przestępstwa ubocznego, a następnie przyjęcia odpowiednio konstrukcji współukaranego czynu uprzedniego lub następczego. Tymczasem wydaje się, iż w analizowanym przypadku co do zasady żadne z popełnionych przestępstw nie pełni roli pobocznej. Co więcej, biorąc pod uwagę odrębność dóbr prawnych chronionych przez poszczególne przestępstwa (przestępstwem bazowym będą najczęściej przestępstwa przeciwko mieniu), brak jest podstaw dla przyjęcia, iż odstąpienie od ukarania sprawcy za jedno z nich jest skwitowane przez wymierzenie kary za drugie.

W tym kontekście nie można stracić z pola widzenia problematyki korzystania przez sprawcę z owoców swojego przestępstwa. Co do zasady dysponowanie przez sprawcę korzyściami pochodzącymi z popełnionego przez siebie przestępstwa nie podlega odrębnej ocenie prawnej, albowiem stanowi czyn współukarany następczy²⁸. Wyjątek od tej reguły

²⁶ Zob. J. Długosz, *Przestępstwa...*, s. 610.

²⁷ Tak: J. Długosz, *Przestępstwa...*, s. 610.

²⁸ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 marca 2019 r., II AKA 2/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 października 2018 r., II AKA 42/18.

wprowadzono w art. 299 § 1 k.k. Skoro jest to odstępstwo od zasady, to tym bardziej należy opowiedzieć się za taką jego interpretacją, która odnośnie do każdej czynności sprawczej wymaga, aby mogła ona udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie przestępczego pochodzenia danych wartości majątkowych. W przeciwnym razie niemalże każde spożytkowanie przez sprawcę owoców swojego przestępstwa skutkować musiałoby jednocześnie odpowiedzialnością z art. 299 § 1 k.k. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której sprawca przestępstwa, z którego osiągnięta została korzyść majątkowa, chociaż przez chwilę korzyścią tą w jakiś sposób nie włada.

Należy pamiętać, iż przestępstwo stypizowane w art. 299 § 1 k.k. ma charakter formalny²⁹, a zatem do wyczerpania jego znamion nie jest konieczne wystąpienie skutku, tym bardziej nie jest zatem konieczne, aby czynności podjęte przez sprawcę rzeczywiście udaremniły lub znacznie utrudniły stwierdzenie przestępczego pochodzenia wartości majątkowych, miejsca ich umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku. Wystarczające jest ustalenie, że potencjalnie mogły one do skutku takiego doprowadzić.

Przyjmowanie środków pochodzących z czynów zabronionych na rachunki bankowe bezsprzecznie wyczerpuje znamiona czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k.³⁰ Dotyczy to zarówno osób, które pełnią rolę tzw. słupów, jak i tych, którzy werbują inne osoby do zakładania rachunków bankowych w zamian za korzyści majątkowe. Sprawca czynu z art. 299 § 1 k.k. nie musi znać kwalifikacji prawnej czynu zabronionego, z którego pochodzą środki będące przedmiotem prania. Wystarczająca jest świadomość, że stanowi on czyn, za który grozi odpowiedzialność karna³¹. Co więcej, przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. może być

---

²⁹ Tak również: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2019 r., II AKa 22/19; W. Filipkowski, E. Pływaczewski, w: *Kodeks...*, s. 1597; J. Potulski, w: *Kodeks...*, 2020, s. 1852; R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 884.

³⁰ Pogląd ten znajduje potwierdzenie w orzecznictwie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2019 r., II AKa 22/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 marca 2018 r., II AKa 36/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 czerwca 2017 r., II AKa 156/17; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 kwietnia 2016 r., II AKa 492/15 oraz w piśmiennictwie, np. A. Kiedrowicz-Wywiat, *Pharming...*, s. 33–34.

³¹ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 12 grudnia 2019 r., II AKa 256/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 maja 2017 r., II AKa 42/17; J. Giezek, w: *Kodeks...*, s. 1450.

popelnione nie tylko w zamiarze bezpośrednim, lecz także w zamiarze ewentualnym³². Jego sprawca nie musi zatem chcieć przyjąć na udostępniony rachunek bankowy środków pochodzących z czynu zabronionego, lecz wystarczające jest, że na możliwość taką się godzi. Nie ma również wymogu, aby sprawca działał w celu zalegalizowania brudnych pieniędzy. Może on realizować znamiona strony przedmiotowej chociażby dla osiągnięcia korzyści majątkowej. Osoba pełniąca rolę tzw. słupa nie musi wiedzieć, z jakiego konkretnie przestępstwa pochodzą środki, które wpływają na prowadzony dla niej rachunek bankowy. Wystarczające jest, iż okoliczności faktyczne towarzyszące założeniu rachunku bankowego (np. założenie rachunku bankowego za pieniądze, informacja, że w związku z założeniem rachunku osoba, która go założyła, może zostać wezwana przez organy ścigania, zakaz zapoznawania się w banku z zestawieniem transakcji na rachunku, zwerbowanie osoby do założenia rachunku bankowego w miejscu gromadzenia się bezdomnych, posłużenie się przy zakładaniu rachunku adresem lub numerem telefonu podanym przez werbującego, przekazanie dokumentacji związanej z rachunkiem bankowym oraz danych do logowania do bankowości elektronicznej osobie trzeciej, podczas gdy osoby zamierzające korzystać z rachunku bankowego w sposób opisany w umowie pilnie strzegą takich dokumentów i danych) wskazują na to, że będzie on wykorzystany do przyjmowania środków pochodzących z jakichś czynów zabronionych.

3. Inne pojawiające się kwalifikacje prawne przyjmowania środków pochodzących z czynów zabronionych na rachunki bankowe

Założenie rachunku bankowego, a następnie przyjęcie na niego środków pochodzących z czynu zabronionego automatycznie wyczerpuje wszystkie niezbędne znamiona strony przedmiotowej przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. i kwalifikowane musi być jako dokonanie tego czynu zabronionego. Nie sposób twierdzić, iż ten, kto zakłada rachunek

---

³² Podobnie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 1 czerwca 2022 r., II AKa 348/21; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., II AKa 353/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 grudnia 2016 r., II AKa 163/16; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 stycznia 2014 r., II AKa 397/13; W. Filipkowski, E. Pływaczewski, w: *Kodeks...*, s. 1597; A. Michalska-Warias, w: *Kodeks...*, s. 933; W. Wróbel, S. Tarapata, w: *Kodeks...*, s. 759; J. Giezek, w: *Kodeks...*, s. 1450; M. Kulik, w: *Kodeks...*, s. 1041; M. Gałązka, w: *Kodeks...*, s. 1601.

bankowy w zamian za korzyść majątkową, a następnie przekazuje dostęp do rachunku bankowego osobie trzeciej, po czym przyjmuje na ten rachunek środki pochodzące z czynu zabronionego, jest jedynie pomocnikiem do przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Zachowanie takiej osoby nie tyle ułatwia pranie brudnych pieniędzy, czego wymaga art. 18 § 3 k.k., lecz już samo w sobie stanowi ich pranie, wyczerpuje ono bowiem znamiona przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. Innymi słowy, tzw. słup, który założył rachunek bankowy i przyjął na niego środki pochodzące z czynu zabronionego, ponieść musi odpowiedzialność karną za dokonanie przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., a nie jedynie za pomocnictwo do popełnienia przestępstwa z art. 299 § 1 k.k.³³ Podkreślenia wymaga dodatkowo, że dyspozycja normy prawnej zawartej w art. 299 § 1 k.k. sformułowana została w ten sposób, że nawet osoba, która w istocie pomaga do prania pieniędzy, o ile tylko „pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania” (za co ewentualnie uznać można byłoby przyjęcie pieniędzy na rachunek bankowy, nad którym władztwo przekazano osobie trzeciej), odpowie za dokonanie czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. z pominięciem konstrukcji z art. 18 § 3 k.k., co jest wynikiem literalnego brzmienia analizowanego przepisu³⁴.

W praktyce organów ścigania zdarzają się sytuacje, gdy przyjmowanie środków pochodzących z czynu zabronionego nieprawidłowo kwalifikowane jest jako czyn zabroniony z art. 291 § 1 k.k. Wprawdzie pieniędzy bankowy wyczerpuje zniamię rzeczy, albowiem zgodnie z art. 115 § 9 k.k. rzeczą ruchomą jest także środek pieniężny zapisany na rachunku, jednakże nie jest to argument wystarczający dla kwalifikacji opisanego zachowania jako wyczerpującego znamiona paserstwa stypizowanego w art. 291 § 1 k.k. Zasadnicza różnica pomiędzy czynem zabronionym z art. 291 § 1 k.k. a z art. 299 § 1 k.k. sprowadza się do przedmiotu ochrony. Przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. skierowane jest przeciwko mieniu³⁵, zaś dobrem prawnie chronionym w przypadku czynu zabronionego z art. 299 § 1 k.k. jest prawidłowość obrotu gospodarczego i dobro wymiaru sprawiedliwości. W orzecznictwie słusznie wskazano, że gdy

---

³³ Odmiennie, jednak niesłusznie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 września 2022 r., II AKa 12/22.

³⁴ Podobnie: R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 886.

³⁵ Tak również: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 listopada 2021 r., II AKa 274/20.

działania sprawcy zmierzają do legalizacji środków pieniężnych, to wyczerpują one znamiona prania brudnych pieniędzy, a nie paserstwa³⁶. Taki właśnie charakter, tj. legalizacji przy wykorzystaniu działania maskującego, mają czynności polegające na korzystaniu z rachunków bankowych założonych na cudze dane osobowe do przyjmowania środków pochodzących z czynów zabronionych. W konsekwencji należy stanąć na stanowisku, iż niedopuszczalne jest ich kwalifikowanie z art. 291 § 1 k.k. Opisane czyny cechują się bardzo wysoką szkodliwością społeczną, w tym także z uwagi na rodzaj dóbr prawnych, w które godzą. Tymczasem przestępstwo z art. 291 § 1 k.k. (w typie podstawowym) zagrożone jest zaledwie karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat, podczas gdy przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. surowszą karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. Również nie bez znaczenia jest fakt, że w razie skazania za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. na podstawie art. 309 k.k. możliwe jest orzeczenie obok kary pozbawienia wolności grzywny aż do 3000 stawek dziennych, podczas gdy w przypadku skazania za czyn zabroniony z art. 291 § 1 k.k. na zasadach ogólnych (art. 33 § 1 k.k.) dopuszczalne jest orzeczenie grzywny tylko do 540 stawek dziennych. Jest to dodatkowy, kryminalnopolityczny argument za koniecznością przyjęcia dla zachowań polegających na zakładaniu rachunków bankowych celem przyjmowania na nie środków pochodzących z czynów zabronionych prawidłowej kwalifikacji prawnej z art. 299 § 1 k.k.

Niekiedy przyjmowanie środków pochodzących z czynu zabronionego na rachunek bankowy traktowane jest również nieprawidłowo jako pomocnictwo do oszustwa stypizowanego w art. 286 § 1 k.k. Subsumpcja taka pojawia się np. w przypadku, gdy rachunek bankowy założony na tzw. słupa został wykorzystany do przyjęcia środków pochodzących z oszustwa na portalu aukcyjnym. Wprawdzie pomocnictwo do przestępstw kierunkowych, a takim jest oszustwo, nie musi charakteryzować się zamiarem bezpośrednim, lecz może zostać dokonane także z zamiarem ewentualnym³⁷, jednakże pomocnik musi uświadamiać sobie, do jakiego czynu zabronionego pomaga. Tymczasem w praktyce, zakładając rachunek bankowy w zamian za korzyść majątkową, tzw. słup najczęściej

³⁶ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 31 stycznia 2018 r., II AKa 157/17.

³⁷ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 października 2018 r., II AKa 286/18; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., III KK 308/12; odmiennie: K. Lipiński, *Strona...*, s. 31–52.

nie ma żadnej wiedzy co do tego, z jakiego typu czynu zabronionego pochodzą środki, które na niego wpłyną – czy będą to środki pochodzące np. z oszustwa na portalu ogłoszeniowym (art. 286 § 1 k.k.), rozboju (art. 280 § 1 lub 2 k.k.), porwania dla okupu (art. 282 k.k.), ataku typu *ransomware* (art. 287 § 1 k.k.), czy z tzw. zbrodni fakturowych (art. 271a § 2 k.k.). Co więcej, przyjmowania środków pochodzących z czynu zabronionego nie sposób uznawać za zachowanie, które ma ułatwić popełnienie takiego przestępstwa w rozumieniu art. 18 § 3 k.k., nawet wówczas, gdy rachunek bankowy założony zostanie przez tzw. słupa przed jego dokonaniem. Jest to klasyczna czynność ukierunkowana na legalizację środków pochodzących z przestępczego procederu. W tym kontekście podkreślić należy, iż zachowanie tzw. słupa nie kończy się *de facto* w momencie założenia rachunku bankowego i przekazania dokumentacji bankowej z nim związanej osobie trzeciej. Po popełnieniu przestępstwa bazowego osoba taka przyjmuje jeszcze przeciw środki na prowadzony dla niej rachunek bankowy. Wyklucza to możliwość zakwalifikowania analizowanego zachowania jako pomocnictwo, albowiem – aby można było je uznać za pomocnictwo – musi ono zaistnieć przed lub najpóźniej w trakcie realizacji znamion czynu zabronionego przez bezpośredniego wykonawcę. Trudno przyjmować, iż coś, co nastąpiło po wyczerpaniu przez sprawcę znamion czynu zabronionego, ułatwiło mu jego popełnienie.

4. Przesłpstwo bazowe

Orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych ukształtowało praktykę, zgodnie z którą dla przypisania sprawcy popełnienia przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. konieczne jest dokonanie bardzo precyzyjnych i dogłębnych ustaleń w zakresie przestępstwa bazowego oraz jego szczegółowe ujęcie w opisie czynu z art. 299 § 1 k.k. zarzucanego sprawcy. Niezbędne jest ustalenie konkretnego czynu zabronionego, z którego pochodzą wartości majątkowe podlegające praniu, w tym czasu i miejsca jego popełnienia, tożsamości osób pokrzywdzonych oraz kwalifikacji prawnej³⁸, jak również zgromadzenie materiału

³⁸ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2018 r., II AKa 273/17; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2015 r., IV KK 187/15; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2011 r., III KK 28/11 oraz B. Kwiatkowski, *Określoność...*, s. 29–42.

dowodowego wykazującego fakt jego dokonania. Nie ma jednak konieczności, aby przed skazaniem sprawcy przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. zapadł wyrok skazujący co do sprawcy przestępstwa bazowego³⁹. Nie ma nawet potrzeby ustalenia jego sprawcy⁴⁰. Co więcej, możliwe jest skazanie za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. nawet wówczas, gdy nastąpiło przedawnienie karalności przestępstwa bazowego⁴¹ lub gdy zachodzi jakakolwiek okoliczność wyłączająca możliwość ścigania jego sprawcy (np. niepoczytalność). Należy bowiem pamiętać, że w treści art. 299 § 1 k.k. ustawodawca posługuje się pojęciem „czyn zabroniony”, a nie „przestępstwo”. Chodzi tu zatem wyłącznie o znamiona strony przedmiotowej tzw. przestępstwa bazowego⁴², bez uwzględniania strony podmiotowej, czyli winy jego sprawcy. Nie jest przeszkodą dla skazania sprawcy przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. okoliczność, że przestępstwo bazowe zostało popełnione poza terytorium RP⁴³. Ustalenia co do strony przedmiotowej muszą być jednak wnikliwe i wyczerpujące. Zgodnie z jednolitą linią orzecniczą nie jest wystarczające ustalenie, że określone wartości majątkowe pochodzą z jakiejś czynności bezprawnej czy też z nieujawnionego lub „nielegalnego” źródła. Nie jest także wystarczające w tym zakresie ogólne wskazanie, że korzyść majątkowa pochodzi z działalności przestępczej, jakiegoś bliżej nieokreślonego czynu zabronionego czy też pewnej grupy przestępstw (np. przestępstw przeciwko mieniu czy oszustw podatkowych), bez sprecyzowania, o jaki konkretnie typ przestępstwa chodzi⁴⁴.

Z jednej strony zapatrywanie takie zasługuje na aprobatę, albowiem ma charakter gwarancyjny. Celem prowadzenia realnej obrony podejrzany (oskarżony) musi mieć wiedzę co do tego, z jakiego konkretnie czynu zabronionego pochodziły wartości majątkowe, które miał on – zdaniem organów ścigania – prac. Z drugiej jednak w wielu sytuacjach uniemożliwi pociągnięcie sprawcy przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. do

³⁹ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 lipca 2019 r., II AKa 1/19.

⁴⁰ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 maja 2017 r., II AKa 47/17.

⁴¹ Tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 kwietnia 2017 r., II AKa 71/17; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 7 marca 2016 r., II AKa 242/15; W. Wróbel, S. Tarapata, w: *Kodeks...*, s. 747; M. Mazur, *Penalizacja...*, s. 92.

⁴² *Lege artis* posługiwać powinno się zatem pojęciem „czyn bazowy”, a nie „przestępstwo bazowe”.

⁴³ Podobnie: J. Potulski, w: *Kodeks...*, 2021, komentarz do art. 299 k.k., nb. 22.

⁴⁴ Tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2013 r., III KK 455/12.

odpowiedzialności karnej. Częstokroć ustalenie konkretnego pochodzenia środków majątkowych, które podlegają praniu, będzie niemożliwe, choć dla organów ścigania oczywistym będzie, iż pochodzą one z działalności przestępczej. Sytuacja taka nastąpi chociażby wówczas, gdy sprawca przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. jest którąś z kolei osobą legalizującą te same wartości majątkowe. Dla przykładu wskazać można na sytuację, gdy sprawca dopuścił się 100 oszustw na internetowym portalu aukcyjnym, każdego na szkodę innej osoby. Jeżeli środki pochodzące z tych czynów zabronionych przetransferuje na rachunek bankowy prowadzony dla tzw. słupa, a następnie dokona ich konwersji poprzez zakup walut wirtualnych za pośrednictwem 10 giełd walut wirtualnych, po czym przetransferuje je przez mikser⁴⁵ takich walut oraz ponownie dokona konwersji na złotówki i wpłaci na 5 rachunków bankowych prowadzonych dla 5 różnych osób, to ustalenie, z którego konkretnie czynu zabronionego popełnionego w portalu aukcyjnym pochodzą środki znajdujące się na danym rachunku bankowym będzie po prostu niemożliwe. Sytuacja jest o tyle kuriozalna, że w obowiązującym stanie prawnym brak będzie faktycznej możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej z art. 299 § 1 k.k. 5 osób, które udostępniły swoje rachunki bankowe do przyjęcia środków, pomimo iż nie budzi żadnych wątpliwości, że środki te pochodzą z jednego lub kilku ze 100 przestępstw popełnionych na portalu aukcyjnym, lecz nie wiadomo konkretnie z których. Im więcej etapów prania pieniędzy, tym ustalenie konkretnego źródła pochodzenia środków jest trudniejsze.

Problem ten jest jeszcze większy w przypadku karalności przygotowania do prania pieniędzy, penalizowanego w art. 299 § 6a k.k. W praktyce przygotowanie do prania pieniędzy poprzez założenie rachunku bankowego następuje dużo wcześniej niż popełnienie przestępstwa bazowego. Sprawcy zakładają rachunki bankowe na tzw. słupy, a następnie częstokroć rachunki te trzymane są przez okres kilku miesięcy zanim zostaną sprzedane w Internecie celem wykorzystania ich do prania pieniędzy. Zdarzają się sytuacje, gdy dla zapewnienia większej wiarygodności rachunków, a w konsekwencji uniknięcia ich szybkiego zablokowania przez bank z uwagi na ujawnienie podejrzanych transakcji, dokonywane

---

⁴⁵ Mikser jest to usługa polegająca na mieszaniu różnych strumieni walut wirtualnych, których źródło byłoby potencjalnie możliwe do zweryfikowania, uniemożliwiająca tym samym jego ustalenie.

są na nich niewielkie obroty. W przypadku zatrzymania sprawcy i ujawnienia u niego kilkudziesięciu umów rachunków bankowych podpisanych przez różne osoby, co do których ustalono, iż są to osoby bezdomne, które założyły te rachunki w zamian za drobne korzyści majątkowe, wraz z danymi do logowania do bankowości elektronicznej oraz kartami SIM o numerach MSISDN, które widnieją w tych umowach jako numery do autoryzacji transakcji, brak będzie możliwości postawienia mu zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 299 § 6a k.k. Będzie tak nawet wówczas, gdy wyjaśni on, że poszukiwał tzw. słupów do zakładania rachunków bankowych oraz następnie rachunki te zamierzał sprzedać w Internecie, w sieci TOR, osobom, które dopuszczają się oszustw internetowych. Wynika to z tego, że niemożliwe będzie ustalenie, do prania pieniędzy z jakiego konkretnie czynu zabronionego wykorzystane miały być poszczególne ujawnione rachunki. Jeszcze bardziej absurdalna jest sytuacja, w której zarzut przygotowania do prania pieniędzy dotyczy miałby osoby, która założyła rachunek bankowy służący do prania na nim pieniędzy, czyli tzw. słupa. W większości przypadków, tak długo jak na prowadzony dla niego rachunek bankowy nie wpłyną środki, brak będzie możliwości ustalenia przestępstwa bazowego. W praktyce po założeniu rachunku bankowego i otrzymaniu korzyści majątkowej tzw. słup przekazuje wszystkie dokumenty dotyczące tego rachunku innej osobie i traci jakkolwiek kontrolę nad tym, jakie transakcje dokonywane są na tym rachunku i kiedy. Jeżeli osoba, która pozyskała rachunek bankowy od tzw. słupa zostanie zatrzymana zanim rachunek ten sprzeda lub wykorzysta i zanim wpłyną tam jakiegokolwiek środki, to *de facto* brak będzie możliwości przedstawienia zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 299 § 6a k.k. także i osobie, która rachunek ten założyła, albowiem niemożliwe będzie określenie przestępstwa bazowego.

Sytuacja taka jest nie do zaakceptowania z kryminalnopolitycznego punktu widzenia. W przedstawionych przypadkach rzeczą oczywistą jest, że rachunki bankowe założone na tzw. słupy miały być wykorzystane do prania pieniędzy pochodzących z czynów zabronionych, choć bliżej nieustalonych. Wydaje się, iż zawartość normatywna art. 299 § 1 k.k. skutkująca brakiem możliwości ukarania sprawców prania pieniędzy z uwagi na niedostateczne sprecyzowanie przestępstwa bazowego sprzeczna jest także z treścią art. 9 ust. 6 Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących

z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r.⁴⁶, zgodnie z którym „każda Strona zapewni, że wyrok skazujący za pranie pieniędzy (...) jest możliwy w przypadku, gdy zostało udowodnione, że mienie, stanowiące przedmiot ustępu 1 litera a lub b (...), pochodzi z przestępstwa bazowego, bez konieczności szczegółowego ustalenia, jakie to było przestępstwo” oraz z art. 3 ust. 3 lit. b) VI dyrektywy AML/CTF, jak zwykle się określać dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1673 z dnia 23 października 2018 r. w sprawie zwalczania prania pieniędzy za pomocą środków prawnokarnych, zgodnie z którym „państwa członkowskie podejmą środki niezbędne do zapewnienia, aby możliwe było skazanie za przestępstwa, o których mowa w ust. 1 i 2 (chodzi tu o pranie brudnych pieniędzy) w przypadku, gdy ustalono, że mienie pochodzi z działalności przestępczej, przy czym ustalenie wszystkich elementów faktycznych lub wszystkich okoliczności związanych z taką działalnością przestępczą, włącznie z tożsamością sprawcy, nie jest konieczne”.

Treściowo oba przywołane przepisy są do siebie zbliżone. W pierwszym przypadku wskazuje się, że warunkiem dla skazania za przestępstwo prania pieniędzy nie może być wykazanie, z jakiego konkretnie przestępstwa bazowego pochodzą wartości majątkowe, które są przedmiotem prania. Z kolei w drugim ustawodawca europejski przesądził, iż dla przypisania popełnienia przestępstwa prania pieniędzy wystarczające winno być wykazanie, iż wartości majątkowe podlegające praniu pochodzą z działalności przestępczej, bez konieczności określenia jej konkretnego rodzaju i szczegółowego ustalenia wszystkich jej elementów faktycznych. Transpozycja wskazanej dyrektywy do prawa polskiego winna nastąpić do dnia 3 grudnia 2020 r., co jednak nie nastąpiło. Z tego też względu postulować należy w tym zakresie, przy stosowaniu art. 299 § 1 k.k., dokonywanie jego wykładni proeuropejskiej, tzn. w świetle treści i celu tejsze dyrektywy tak, aby osiągnąć rezultat w niej określony, tj. umożliwić skazanie sprawcy prania pieniędzy za przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. nawet wówczas, gdy przestępstwo źródłowe nie jest dokładnie określone, jednakże nie budzi wątpliwości, że konkretne wartości majątkowe pochodzą z jakiegoś czynu zabronionego⁴⁷.

⁴⁶ Dz.U. 2008, nr 165, poz. 1028.

⁴⁷ Odmienne, przyjmując konieczność poczynienia szczegółowych ustaleń co do czynu bazowego oraz iż art. 3 ust. 3 lit. b) *in fine* VI dyrektywy AML należy interpretować

5. Typy kwalifikowane

W przypadku prania pieniędzy pochodzących z cyberprzestępstw za pośrednictwem rachunków bankowych najczęściej wyczerpane będą znamiona typu kwalifikowanego uregulowanego w art. 299 § 5 k.k., albowiem proces ten jest wieloetapowy i co do zasady wymaga zwerbowania osoby do założenia rachunku bankowego, otwarcia rachunku bankowego, przekazania go werbownikowi, a następnie osobie handlującej rachunkami w sieci TOR i wreszcie wykorzystania go przez bankiera⁴⁸. Znamieniem kwalifikującym jest w tym wypadku działanie w porozumieniu z innymi osobami. Skoro ustawodawca posłużył się liczbą mnogą, oznacza to, że sprawca przestępstwa z art. 299 § 5 k.k. działać musi z co najmniej dwiema innymi osobami. Innymi słowy, dla wyczerpania znamion czynu zabronionego z art. 299 § 5 k.k. konieczne jest łączne działanie co najmniej 3 osób. Co istotne, odmiennie aniżeli przy konstrukcji współsprawstwa uregulowanej w art. 18 § 1 k.k., art. 299 § 5 k.k. wymaga jedynie działania w porozumieniu, a nie wspólnie i w porozumieniu. Zakres znaczeniowy działania w porozumieniu jest szerszy niż działania wspólnie i w porozumieniu⁴⁹. W zakres tego pojęcia wchodzi bowiem nie tylko współsprawcy, ale także pomocnicy, podżegacze, sprawca polecający i sprawca kierowniczy⁵⁰. Dla przyjęcia kwalifikacji prawnej z art. 299 § 5 k.k. konieczna jest wiedza o istnieniu innych osób, świadomość działania w porozumieniu z innymi osobami oraz co najmniej godzenie się na to.

W art. 299 § 6 k.k. unormowany jest kwalifikowany typ prania pieniędzy, w którym znamieniem kwalifikującym jest osiągnięcie przez sprawcę znacznej korzyści majątkowej. Ustawodawca nie określił wprost, czym jest znaczna korzyść majątkowa. Celem zdekodowania tego pojęcia należy odnieść się do zdefiniowanych w art. 115 § 5 k.k. pojęć „mienia

---

w taki sposób, iż chodzi tu o brak konieczności ustalenia sprawcy czynu bazowego:
A. Golonka, *Polskie...*, s. 29–46.

⁴⁸ Bankier jest to osoba, która zajmuje się przyjmowaniem przelewów na znajdujące się w jej dyspozycji rachunki bankowe założone na tzw. słupy, dokonywaniem transferów pomiędzy tymi rachunkami oraz na giełdy walut wirtualnych, zlecaniem wypłaty i wpłaty środków w bankomatach i bitomatach (czyli *de facto* praniem pieniędzy pochodzących z czynów zabronionych). Od realizowanych transakcji bankier pobiera prowizję (zazwyczaj do kilkudziesięciu procent).

⁴⁹ Podobnie: B. Bieniek, *Pranie...*, s. 219.

⁵⁰ Podobnie: J. Giezek, w: *Kodeks...*, s. 1448.

znacznej wartości” oraz w art. 115 § 7 k.k. „znacznej szkody”⁵¹. Analogicznie stwierdzić należy, iż chodzi tu o korzyść, której wartość przekracza 200 000 zł. Korzyścią tą nie jest jednak cała suma środków pochodzących z czynu zabronionego, które wpłynęły na rachunek bankowy, lecz np. zapłata za udostępnienie rachunku bankowego⁵². Przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. nie może być jednocześnie uznany za korzyść z niego osiągniętą. Korzyścią majątkową będzie zatem każde przysporzenie w majątku osoby dopuszczającej się prania brudnych pieniędzy, które otrzymała ona ponad kwotę podlegającą praniu (legalizacji).

6. Podsumowanie

Ściganie przestępstw polegających na praniu pieniędzy za pośrednictwem rachunków bankowych jest trudne, zarówno pod względem taktycznym, jak i prawnym, co obrazuje przeanalizowana praktyka orzecznicza oraz obowiązujące ustawodawstwo. Dodatkową okolicznością ułatwiającą pranie pieniędzy za pośrednictwem rachunków bankowych jest możliwość zakładania przez Internet kolejnych rachunków bankowych na dane tej samej osoby, przy wykorzystaniu przelewu autoryzacyjnego dokonywanego z pierwotnego rachunku. Oznacza to, że mając jeden rachunek bankowy z dostępem do bankowości elektronicznej, możliwe jest otwarcie dla tej samej osoby kilku lub kilkunastu kolejnych rachunków bankowych w innych bankach, które już po kilku minutach mogą być wykorzystywane do przyjmowania środków pochodzących z czynów zabronionych. Aktualnie istnieją również możliwości zakładania rachunków bankowych przy wykorzystaniu wideoweryfikacji (czat wideo) oraz tzw. sposobem na selfie, który wymaga przesłania skanu lub nagrania (filmu) dowodu osobistego osoby, dla której prowadzony ma być rachunek, zdjęcia twarzy oraz kilku ruchów głowy. Obecnie obowiązujące przepisy nie wymagają już podpisywania umów rachunku bankowego w formie papierowej, nawet wówczas, gdy są one zawierane

⁵¹ Podobnie: A. Marek, *Kodeks...*, s. 557; odmiennie: B. Bieniek, *Pranie...*, s. 219–220, przyjmując, że pojęcia te mają oceny charakter.

⁵² Podobnie: J. Giezek, w: *Kodeks...*, s. 1449; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21 lutego 2012 r., II AKA 338/11; odmiennie i niesłusznie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 października 2014 r., II AKA 204/14.

w oddziałach banków. Powszechne jest w takiej sytuacji podpisywanie umów w formie elektronicznej, tzn. palcem lub rysikiem na tablecie. Wyklucza to możliwość przeprowadzenia w przyszłości rzetelnych badań co do autorstwa danego podpisu.

De lege ferenda postulować należy taką modyfikację przestępstwa prania pieniędzy, która spowoduje, iż każda czynność sprawcza charakteryzować będzie się musiała szczególną właściwością, tj. możliwością udaremnienia lub utrudnienia stwierdzenia przestępnego pochodzenia danych wartości majątkowych albo ich zajęcia. Zmiana taka odpowiadać będzie istocie przestępstwa prania pieniędzy, którego celem jest penalizacja czynności mających na celu legalizację korzyści pochodzących z działalności przestępczej, a nie każde wejście we władanie takimi korzyściami. Aktualne pole kryminalizacji jest zakreszone zdecydowanie zbyt szeroko. Drugim najważniejszym problemem wymagającym ingerencji ustawodawcy jest wynikająca z praktyki orzeczniczej konieczność dokonania bardzo szczegółowych ustaleń odnośnie do przestępstwa bazowego, w tym nie tylko jego kwalifikacji prawnej, ale wszystkich elementów strony przedmiotowej. Jak wykazano, wymóg ten *de facto* uniemożliwia pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za przygotowanie do prania pieniędzy osoby, która założyła rachunek bankowy i sprzedała go, lecz nie przyjęła na niego jeszcze żadnych środków, jak również werbownika, który posiada już rachunki bankowe pozyskane od tzw. słupów i zamierza dopiero dokonać ich sprzedaży w sieci TOR. Częstokroć niemożliwość dokonania aż tak dogłębnych ustaleń odnośnie do przestępstwa bazowego jest przeszkodą dla przypisania sprawcy dokonania prania pieniędzy, mimo jednoznacznych dowodów, iż pochodzą one generalnie z działalności przestępczej, choć nie wiadomo dokładnie, z którego konkretnie przestępstwa.

Reasumując, wskazać należy, iż skuteczność zwalczania procederu prania pieniędzy jest zależna nie tylko od stosowanych metod identyfikacji tego zjawiska, ale w znacznej części jest ona uzależniona od działalności ustawodawcy. Aktualnie obowiązujące przepisy art. 299 § 1 i 6a k.k. sformułowane są w taki sposób, iż uniemożliwiają w pełni efektywne ściganie sprawców, którzy – wykorzystując rachunki bankowe założone na cudze dane osobowe – przyjmują na nie środki pochodzące czynów zabronionych bądź też czynią przygotowania do tego procederu. Rachunki bankowe zakładane są przez tzw. słupy masowo. Sprzedaż takich

rachunków bankowych w Internecie jest powszechna i to nie tylko w sieci TOR. Potęguje to ilość popełnianych cyberprzestępstw skierowanych przeciwko mieniu. Dzięki rachunkom bankowym założonym na dane osób trzecich cyberprzestępcy mogą bowiem w sposób łatwy i szybki, kilkoma kliknięciami zalegalizować korzyści z dokonanych przestępstw. Ingerencja prawodawcy w treść analizowanych przepisów wydaje się zatem być nieodzowna, w tym także celem dostosowania polskiego ustawodawstwa do prawa europejskiego oraz ratyfikowanych umów międzynarodowych, które nakładają na nasz kraj konkretne zobowiązania ukierunkowane na pociąganie osób legalizujących wartości majątkowe pochodzące z działalności przestępczej do odpowiedzialności karnej.

Summary

The article describes the possibility of making a money mule who opens a bank account in order to let other people use it to receive money derived from cybercrimes criminally liable for the offence of money laundering stated in Article 299 §§ 1-6a of the Polish Criminal Code. The author also analyses the elements of the prohibited act described in the above Article, judgements of the Polish courts of appeals and the Supreme Court, as well as international treaties and acts of the EU regarding money laundering. The article indicates problems connected with the application of Article 299 and proposes directions for its amendment in order to make combating money laundering more effective.

Keywords

money laundering, money mules, bank accounts, offences against business transactions, cybercrimes

Bibliography

- Bieniek B., *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010.
- Długosz J., w: *System Prawa Karnego, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze. Tom 9*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2015.
- Filipkowski W., Pływaczewski E., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Gałązka M., w: *Kodeks karny, Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021.
- Giezek J., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Golonka A., *Polskie regulacje karne wobec „szóstej” dyrektywy Anti-Money Laundering*, „Ius Novum” 2021, nr 1.
- Górniok O., *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003.

Wykorzystanie rachunków bankowych do prania pieniędzy...

- Jurgielewicz E., *Charakterystyka przestępstwa prania brudnych pieniędzy na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, w: *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, red. E. Pływaczewski, Warszawa 2013.
- Kiedrowicz-Wywiół A., *Pharming i jego penalizacja*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 6.
- Kulik M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2021.
- Kwiatkowski B., *Określoność przestępstwa bazowego i jej wpływ na treść zarzutu prania wartości majątkowych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, z. 2.
- Kwiatkowski B., Uchańska J., *Konsekwencje stosowania środka zamrażania dla realizacji znamion występku prania wartości majątkowych opisanego w art. 299 § 1 KK*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, z. 3.
- Lipiński K., *Strona podmiotowa pomocnictwa do czynu zabronionego znamiennego wyłącznie zamiarem bezpośrednim*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, z. 2.
- Lizak R., *Pranie pieniędzy w prawie polskim na tle europejskim, międzynarodowym i amerykańskim*, Warszawa 2018.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Mazur M., *Penalizacja prania pieniędzy*, Warszawa 2014.
- Michalska-Warias A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Potulski J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Potulski J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021.
- Skorupka J., *Pojęcie pieniądza w przestępstwie z art. 310 KK*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7–8.
- Wróbel W., Tarapata S., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2022.
- Zawłocki R., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 222-316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Zieliński S., *Podstawy kryminalizacji prania brudnych pieniędzy i ich konsekwencje dla wykładni i stosowania art. 299 KK*, „Palestra” 2017, nr 9.